

İNSANA RUH ÜFLENMESİ ÖLÜM VE UYKU İRTİBATI

Ölüm yüce Allah'ın kulları için belirlediği yaşam/imtihan süresinin bitişidir. Uyku ise ölüme en yakın ve neredeyse her gün tekrarladığımız ruhsal ve bedensel vücut faaliyetimizdir. İnsan uyku halinde iken ahiret âlemine en yakın durumdadır. Kur'ân bu gerçeklere dikkatimizi çeker. Makalemizde ölüm ile uyku arasındaki münasebeti inceleyip, insanların ölüm anlarında neler hissettiklerine Kur'ân penceresinden göz atacağız. Konunun daha anlaşılabilir olması için ruhun üflenme safhasından ele almak isabetli olacaktır.

İnsanın Şekillendirilmesi

Ruh üflenme hadisesini aşamalı olarak şöyle madde-
lendirebiliriz:

- Bizleri yaratıp karakterimizi, cinsiyetimizi, fiziksel özelliklerimizi, kan gurubumuzu, parmak izimizi vs. dilediği gibi belirleyen Allah'tır:

Gökleri ve yeri gerçek varlıklar olarak yaratmış, size özel şekil ve yetenekler vermiş, şekillerinizi ve yeteneklerinizi güzel yapmıştır. Sonunda dönüş O'nadır. (Teğâbun 64/3)

- Bu belirleme ana rahminde olmaktadır:

Sizi, analarınızın rahminde, tercihinine göre biçimlendiren O'dur... (Âl-i İmrân 3/6)

Sizi dayanıksız bir sudan yarattık,¹ değil mi? Sonra onu sağlam bir yere (ana rahmine) yerleştirdik. Belli bir süreye kadar orada kaldı. Ölçülerinizi orada belirledik. Güzel ölçüler koyan biziz! (Mürselât 77/20-23)

- Okuduğumuz bu ayetlerden yüce Allah'ın bizi ana karnında şekillendirildiğini, her insana diğerlerinden farklı yapı ve özel yetenekler verdiğini anlıyoruz. Aşa-

ğıdaki ayetler anne karnındaki gelişimin özetini vermektedir:

Ey insanlar! Kabirlerden kalkma konusunda şüpheleniz varsa (düşünün): Sizi önce topraktan sonra döl-lenmiş yumurtadan, sonra alakadan,² sonra da bir çiğnem³ et parçasından belli belirsiz şekilde yarattık. Bu sözler, size olup biteni açıklamamız içindir. Yaşamasını tercih ettiğimizi belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde tutar, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarırız... (Hac 22/5).

...Analarınızın rahminde sizi, üç karanlık içinde art arda yaratışlarla yarattı. İşte bunları yapan, Allah'tır, sizin Sahibinizdir. Yetki O'ndadır. O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl oluyor da başka tarafa döndürülüyorsunuz? (Zümer 39/6)

- Ana rahminde şekillendirme sürerken Allah insana ruh üfler. Bu kişi artık et ve kemik yığını olmaktan çıkıp "insan" olur. Yüce Allah Kur'ân'da nefislerin ana rahminde çift hale getirildiğinden bahseder. Nefislerin bu şekilde eşleştirilmeleri vücut ve ruh dengesinin kurulması, başka bir ifadeyle teşekkül eden organlara ruhun üflenmesi halidir. Kur'ân şöyle der:

Allah sizi topraktan, sonra dölllenmiş yumurtadan yaratmış, sonra da eşler haline getirmiştir... (Fâtır 35/11)

İnsanı çamurundan oluşan bir özden yarattık.⁴ Sonra onu karar-ı mekînde nutfе (dölllenmiş yumurta) haline getirdik.⁵ Sonra o nutfeyi alaka yaptık. O alakayı bir çiğnem et parçası yaptık. O et parçasını kemikler haline getirdik. Sonra kemikleri etle donattık, sonra onu BAŞKA YARATIK HALİNE GETİRDİK. Yaratıcıların en güzeli olan Allah pek yücedir. (Mü'minûn 23/12-14)

Yarattığı her şeyi güzel yaratmış ve insanı yaratmaya çamurdan başlamıştır. Sonra onun soyunu bir özden; zayıf bir sudan yaratmıştır. SONRA DENGESİNİ KURMUŞ VE ONA RUHUNDAN ÜFLEMİŞTİR. Bu sebeple size dinleme, görme yetenekleri ve gönüller vermiştir. Ne kadar az şükrediyorsunuz. (Secde 32/7-9)

Ruh üfleninceye kadar insanın ana rahminde geçirdiği aşamalar diğer canlılarınkı ile aynıdır. Ruh üflenme özelliği ile insan hayvanlardan ve diğer cansız varlıklardan ayrı bir yapıya kavuşur. Bu yüzden Allah **Sonra dengesini kurmuş ve ona ruhundan üflemiştir ve başka yaratık haline getirdik.** buyurmaktadır.

• Kendisine ruh üflenen insan duyduklarını ve gördüklerini anlayıp yorumlayabilecek özelliklere sahip olur, gönlü, yetenekleri, duyguları ve istekleri vardır. Allah şöyle buyurmaktadır:

De ki "Sizi var eden; size dinleme, ileri görüşlü olma (basiret) özelliği veren ve gönüllerinizi oluşturan O'dur. Görevlerinizi ne kadar az yapıyorsunuz!" (Mülk 67/23)

Hâlbuki sizler için dinleme, görme ve gönül yeteneği veren odur. Ne kadar az şükrediyorsunuz (Mü'minûn 23/78)

• Anne karnında insanın ruh ve beden dengesi kurulur, organlar inşaa edilir ve kendisine mahsus fiziksel ve ruhsal yapı kazandırılır. Bütün bu aşamalar tamamlanırken insanın olup biteni bilmez ve kendisi üzerinde yapılan ölçülendirmelerden habersiz bir şekilde dünyaya gelir:

Allah sizi analarınızın karnından çıkardığında hiçbir şey bilmiyordunuz. Ama size dinleme ve ileri görüşlü olma (basiret) özelliği ile gönüller vermişti. Belki görevlerinizi yerine getirirsiniz. (Nahl 16/78)

• Allah insanı anne karnından yeryüzüne çıkardığında onu sahipsiz bırakmaz doğru ve yanlışını fark edebilecek yönlendirmelerde bulunur. İnsan hayat boyu Allah'tan ilham alır. Yaptığı güzel işler onu mutlu ederken, yaptığı kötü işler de onu bunalımlara sürükler:

Nefse ve onu eşitleyene sonra yaptığına kötü veya iyi olduğunu ilham edene yemin olsun ki, kendini geliştiren, umduğuna kavuşur. Kendini pis işlere sokan da kaybeder. (Şems 91/7-10)

İnsan başıboş bırakılacağını mı sanıyor? O, özellikleri belirlenen meniden, dölllenmiş yumurtaya

dönüşmedi mi? Sonra rahme asılı hale geldi, arkasından Allah ona şekil verip organlarını tamamladı. O meniden, erkeği ile dişisi ile bütün çiftleri oluşturdu. (Kıyâme 75/36-39)

• Doğru ve yanlış ayırt edebilecek özelliklere sahip olan, organları tamamlanan, kendisine ruh üflenen, gönlü, duyguları, işitmesi, görmesi ve ileri görüşü olan insan artık imtihana hazır bir şekilde dünyaya gelir:

Ona iki göz verdik değil mi? Bir dil ile iki dudak da verdik. Ona apaçık iki yol gösterdik. (Beled 90/8-10)

Biz insanı, çok bileşenli döllenmiş yumurtadan⁶ yarattık. Yıpratıcı bir imtihandan geçireceğimiz için onu dinleyen ve gören bir varlık haline getirdik. Ona doğru yolu gösterdik; ister görevini yapar, isterse o yolu görmezlikten gelir (kâfir olur). (İnsan 76/2-3)

Başka ayetlerle daha da genişletilebilecek konunun özeti budur. Allah insanı ana karnında şekillendirir, insana ruh vasıtası ile basiret ve duygular yükler, bu şekilde diğer canlılardan ayrı bir hale gelir. İnsan saf, temiz ve günahsız bir yapıda hayata başlar. Bu durumu hayat boyu korumasına da "takva/korunma" denilir. İnsan kendisine verilen özellikleri keşfedip, kişisel gelişimini sağlarsa dünya ve ahirette rahat eder. Şimdi ruhun bedeninden ayrılışını incelemeye çalışalım.

Ölüm ve Uykunun Tanımı

Ölümün mahiyeti üzerine pek çok düşünür söz söylemiştir. Kimisi ölüm korkusuna, kimisi ruhun o anki durumuna, kimisi de ölümün doğurduğu duygu yüklü ayrılık acısına değinmiştir. Şiirlere, filmlere, ilahilere, hatıralara, romanlara konu olan ölüm hakkında konuşmayan hiç kimse yok gibidir. Ölüm tüm sıkıntılardan farklı, bütün hastalıkların ötesinde, insanlığın önünde çaresiz kaldığı, tecrübesi imkânsız ve ancak yaşayanların anlayabileceği bir hadisedir. Ölüm insanlığın değişmeyen yasasıdır ve Allah koyduğu bu yasadan hiçbir canlıyı istisna etmemiştir.

Tıbbî kavram olarak ölüm, "kişiye canlılık niteliğini veren temel vücut fonksiyonlarının (solunum, dolaşım ve mer-

kezi sinir sistemi) geri dönüşümsüz olarak son bulması halidir. Bu duruma (Somatik Ölüm/Vücut Ölüm)denir. Bu kavramı ilk olarak kullanan Fransız bilim insanı Emanuelle Fodere olmuştur. Ölüm meydana geldikten sonra insan vücudu üzerinde *temel vücut fonksiyonlarının (MSS, solunum ve dolaşım) kaybı, hareketsizlik (kas gevşemesi), sıvı kaybı, ölü kanının pıhtılaşması ve erimesi, vücut sıvılarındaki değişimler, ölü soğuması (ısı kaybı), otoliz/hücre ve dokuların içerdikleri enzimler ve sıvılar aracılığı ile yapılarının bozulması, ölü lekeleri (ölü morluğu), ölü sertliği ve çürüme* meydana gelir.⁷

Ölüm ve sonrasında, vücut üzerindeki değişimler bir anda değil kişinin bedensel yapısına, ölüm şekline ve çevresel faktörlere göre aşamalı olarak gelişir. Geçici ölüm hali olan uyku ise insanlar için son derece önemlidir. İnsanlar hayatlarının yaklaşık 3/1'lik kısmını uyuyarak geçirirler. Uyku kişiye yaşam enerjisi katar, yorgunluğunu alır ve dinlenmenin en etkili yoludur. Uyku kendi içinde bir takım evrelere ayrılır ve katmanları vardır. Uzmanlara göre uykunun tanımı şöyledir:

- "Dış uyarılara karşı bilincin uyuştuğu, tepki gücünün zayıfladığı ve etkinliklerin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu."

- "Uyku, organizmanın çevreyle iletişiminin, değişik şiddette uyarılarla geri döndürülebilir biçimde, geçici, kısmî ve periyodik olarak kaybolması durumu olarak tanımlanabilir."

- "Uyku, periyodik bir ihtiyaç olarak kendini gösteren ve nisbî bilinçsizlik ile istemli kasların devre dışı kalmasıyla tanımlanan, kendisi de belli bir periyodik düzene sahip olan fizyolojik durum."

- "Şuurun kaybolması ve organik faaliyetin çok azalmasıyla ortaya çıkan normal, geçici, dinlenme hali."

- "Uyku, dış dünyaya olan duyarlılığın ve farkında oluşun azaldığı bir durumda faaliyetsizlik halinin geri dönüşü sayılabilir."⁸

Ölüm ve uyku üzerine yapılan tanımlar insanın fiziksel yapısına yöneliktir. Bununla birlikte uyku ile ölüm arasında önemli benzerlikler de göze çarpmaktadır.

Ölüm ve Uyku Kardeşliği

Kur'an'a baktığımızda ölüm ve uykunun kardeş olduğunu görürüz, sadece fiziksel hadiseler olmayıp ruhsal boyutu da vardır. İnsanın ana rahminde gelişimine ve ruhun hangi aşamada üflendiğine yer veren Kur'an, ölümün nasıl meydana geldiğini ve ölen insanın hangi duygular yaşadığını açıklamıştır. Allah insana uyku özelliği vererek ölümden dirilişe alıştırmaktadır. Aslında tabiatdaki her canlı mevsimler değiştikçe uyuyup uyanmakta adeta kıyamet sabahı uyanış için prova yapmaktadır. Şimdi ölüm-uyku yakınlığını adım adım görmeye çalışalım:

- Ölüm ve hayat imtihan içindir:

Ölümü ve hayatı yaratan O'dur. Bunlar; hanginiz daha güzel iş yapacak diye sizi yıpratıcı bir imtihandan geçirmek içindir. O güçlüdür, başıslayıcıdır. (Mülk 67/2)

Sadece insan değil Allah'ın yarattığı bütün bitkiler, hayvanlar, gezegenler kısaca kâinatın kendisi de ölümlüdür, her varlığın kendisine özel yaşam süresi vardır. Üzerine güneşin doğup-battığı bütün varlıklar ölümlü oldukları gibi güneşin kendisi de günü geldiğinde ölecektir. Allah tabiatın ölümünü bizlere şöyle açıklar:

Gökleri, yeri ve bu ikisinin arasında olanları başka değil; belli bir ömrü olan gerçek varlıklar olarak yarattık... (Ahkâf 46/3)

Yeryüzünde bulunan herkes geçicidir. İkrâmı bol olan ulu Rabbinin (Sahibinin) hükümdarlığıdır kalıcı olan (Rahmân 55/26-27)

Gökleri ve yeri, gerçek varlıklar olarak yaratmıştır. Geceyi gündüzün üstüne, gündüzü de gecenin üstüne sarar. Güneşi ve ayı hizmete sokmuştur. Her biri, belli bir süre içinde akıp gider. Bilesin ki O üstündür, çok başıslayıcıdır. (Zümer 39/5)

- Vefat bir şeyin tam olarak yapılması, tamamlanması demektir. Ruhun bedendeki işi bitince/tamamlanınca Allah onu vefat ettirir.⁹ Kur'an'a göre insanın iki türlü vefatı söz konusudur. Birincisi ölümleri anında ikincisi ise uykuları sırasında. Öyleyse uyuyan her insan ruhu alınıp vefat etmektedir:

Allah ölüm esnasında ruhları alır¹⁰ ölmeyenlerinkini de uykuda alır. Ölümüne hükmettiğini tutar, ötekini o belirlenmiş eceline¹¹ belli bir vakte kadar salverir. Bunda, düşünen bir topluluk için göstergeler (ayetler) vardır. (Zümer 39/42)

- Kişi hayattayken uyuduğunda üzerinden geçen zamanı fark etmediği gibi, ölüm uykusuna yattığında da kıyamet kopana kadar geçen zamanı hissetmeyecektir. Yüzlerce yıl uyuyan Ashab-ı Kehf uyandıklarında bir gün kadar uyuduklarını sanmışlardır:

İşte böyle... Onları kaldırdık ki birbirlerinin tahminlerini öğrensinler. İçlerinden biri: "Ne kadar kaldınız?" diye sordu. "Bir gün, belki de bir günden az" dediler. Hepsi birden: "Ne kadar kaldığımızı Rabbimiz bilir..." dediler (Kehf 18/19)

Yine yüzyıl ölü kalan bir kişi geçen zamanı algılayamamıştır:

Şu kişiyi de düşündün mü? Tavanları çökmüş ve duvarları üzerine yıkılmış bir kente uğramıştı da "Allah bu kenti ölümünden sonra nasıl diriltecek?" demişti. Allah onu yüz yıl süreyle öldürdü, sonra diriltti. "Ne kadar kaldın?" dedi. "Bir gün kaldım, belki bir günden de az!" dedi. Allah dedi ki: "Yok, tam yüz yıl kaldın..." (Bakara 2/259)

- Yeni bir güne dinç olarak kalkmak için uyku ne ka-

dar gerekliyse ahiret hayatı için yeni beden, yeni beden için de ölüm o kadar gereklidir:

Biz aranızda ölümü yazdık; kimse bizden kaçıp kurtulamaz. Bunu, görüntünüzü değiştirmek ve bilmediğiniz bir görüntüde sizi yeniden yapılandırmak için yazdık. (Vâkı'a 56/60-61)

• Bu derin uykuda iyi kişi güzel rüyalar görür, kötü bir kimse ise bunaltıcı rüyalar görür. Bunları beden değil ruh hisseder, ancak sanki beden hissediyormuş gibi tesiri olur.¹² Kabirde yatan kişi için kıyametin yakınlığı tıpkı uyuyanın gözlerini kapatıp uyandığında açıncaya kadar fark etmediği zaman gibidir. Ölüm, uyku kadar yakın olduğu gibi kıyamette uyanmak gibi hızlı ve yakındır:

Kıyamet saati göz açıp kapama kadardır, belki daha da yakındır. Allah her şeye bir ölçü koyar. (Nahl 16/77)

Onlar o günü uzak görüyorlar; oysa Biz yakın görüyoruz. (Me'âric 70/6-7)

Diriliş vakti geldiğinde insana annesinin karnındaki gibi (kabrinde) yine ruh üflenir/beden ve ruh eşleştirilir. Rüyasında uzak diyarlara giden insan uyanacağı sırada bilinci yerine geldiği gibi, ruhu geri verilen insan da tıpkı yatağından kalkar gibi kabrinden uyanır, bilinci kendine gelir.

• Ölüm uykusundan uyanış tıpkı doğanın kış uykusundan uyanıp baharın gelmesi gibi olacaktır. Toprağın üzerine yağmurlar yağdığı anda bitkilerin, böceklerin, ortaya çıkması gibi, ağaçların tekrar yap-

rak açması gibi insanlık da diriliş mevsimi geldiğinde daldığı bu derin ölüm uykusundan uyanacaktır. Allah şöyle buyurur:

Allah'ın ikramının etkilerine baksana; toprağa, ölümden sonra nasıl can veriyor. Bunu yapan elbette ölümlere de can verir. O, her şeye bir ölçü koyar. (Rûm 30/50)

Allah'ın ayetlerinden biri de şudur: Yeri kupkuru görürsün; üzerine yağmur suyunu indirdik mi kıvılgılar ve kabarr. Yeri dirilten Allah, elbette ölümleri de diriltecektir. O, her şeyin ölçüsünü koymuştur. (Fussilet 41/39)

Allah doğayı ölümden dirilişin belgeleri ile doldurmuştur. Mevsimlerin gelmesini ve değişmesini nasıl engelleyemiyorsak ölümü ve ölüm uykusundan uyanmamızı da engelleyemeyeceğiz.

• Ölülerin normal hayatta uyuyanlardan farkı ise dirileri çalar saat uyandırır onları da "Saat" in geldiğini haber veren "sur" dediğimiz kalk borusu. Kıyamet günü kalk borusu üflendiğinde herkes mezarında aynı süre kalmış gibi olacak ve kişi sabah uykusundan uyandığı gibi olup bitenin şaşkınlığı ile uyanacaktır:

Sura üflenince derhal kabirlerinden kalkacak, hızla Rablerine doğru akın edecekler; "Ey vah! ... Yatağımızdan bizi kim kaldırdı?" diyeceklerdir. Denecek ki; "İşte Rahman'ın tehdit ettiği şey. Demek ki, elçiler doğru söylemişler" (Yâsîn 36/51-52)

Kur'an'ın ölüm ve uyku hakkında kurduğu bu ilişkiden özet olarak anlamız gereken şudur: Ölen kişi derin uykuya dalmış olur. Bu kişinin gördüğü iyi veya kötü rüyalar da kabir azabı/hayatı olarak düşünülebilir.¹³ Bize göre bu rüyalar da kıyamete kadar devam etmez kişinin dünyadaki durumuna göre uzun ya da kısa olur. Örneğin Allah yolunda öldürülenler Rablerinin katında rızıklanmakta oldukları halde her ölen Müslüman için böyle bir vaad söz konusu değildir. Kabir yaşantısı hakkında iyiler ve kötüler olarak kategorik bir ayırım yapmak doğru olmakla birlikte yetersizdir, iyiler ve kötüler de kendi aralarında daha iyi ve daha kötü olmak üzere sınıflandırılırlar.

Kişi Ölüm Anında Neler Hisseder?

Bizi mutlu eden şeylerin hiç bitmeyeceğini ve sevdiğimizlerin hiç ölmeyeceğini zannetmek insanoğlunun en büyük yanılgısıdır. Öyleyse ölümün ve hayatın gerçek yüzünü bunları var eden Allah'ın indirdiği kitaptan öğrenmeliyiz. Ölümü Kur'an'dan tanımayan insanlar sonu gelmeyen bunalımlar içinde kıvranırlar. Kur'an ölüm perdesini aralar ve insanlara karanlık gibi görünen bu olayın iç yüzünü aydınlatır. Ölüm son derece ani ve beklenmedik bir zamanda gelip hayallerimizi, duygularımızı alt üst edebilir. Ölüm vasıtası ile Allah bizlere hayatın gerçek sahibinin kendisi olduğunu ve insanın ne kadar aciz bir varlık olduğunu hatırlatır. Bu çok açık bir imtihandır.

Kur'an'a göre ölümün gerçekleşmesi sıradan bir olay olmayıp son derece ibret verici bir hadisedir. Ölümünden ibret almayan, iyi ya da kötü eylemlerini gözden geçirmeyen bir kimsenin inancında problem vardır diyebiliriz. Özellikle de sevdiğimiz insanların bu dünyadan ayrılmalarına tanıklık ettiğimizde ölümün sarsıcı yüzünü çok net bir şekilde görmüş oluruz. Ölüm bir son değil kişinin ahiret yurduna yaptığı başlangıçtır, Allah'a ve sevdiklerimize kavuşma anıdır. Peki, ibret dolu bu olay nasıl gerçekleşir, insan neler hisseder? Kur'an bu konuda bizlere şu hatırlatmaları yapar:

- İyi ve kötü insanların yaşamları ve ölümleri aynı olmayacaktır:

Erkek olsun, kadın olsun, kim inanıp güvenir ve iyi iş yaparsa ona güzel bir hayat yaşatırız. Ödülleri de yaptıklarının en güzeline göre veririz. (Nahl 16/98)

Ahiretteki azap daha büyüktür. Keşke bilselerdi! Yanlışlardan korunana için Rableri katında nimetlerle dolu bahçeler vardır. Tam teslim olanları, hiç suçlularla bir tutar mıyız? (Kalem 68/33-36)

Yoksa kötü işler yapanlar, kendilerini, iyi işler yapanlarla bir tutacağımızı mı hesap ediyorlar? Hayatları ve ölümleri eşit mi olacak? Ne kötü karar veriyorlar! (Câsiye 45/21)

- Vefat eden kişilerin canlarını almak için melekler gelir:

De ki: "Sizin için görevlendirilen ölüm meleği ruhunuzu alacak ve daha sonra (diriltip) Rabbinizin huzuruna çıkarılacaksınız" (Secde 32/11)

...Sizden birine ölüm gelince elçilerimiz onu vefat ettirirler. Onlar (ölüm melekleri olan o elçiler) hata yapmazlar. (En'am 6/61)

- Kötü insanlar ölürken melekler onlara hiç iyi davranmazlar ve pişmanlık içinde kalırlar:

“Bir yalanı Allah’a atfeden veya ayetleri karşısında yalana sarılandan daha yanlış yapan kim olabilir? Defterlerinde yazılı suçlarının cezası onları bulacaktır. Elçilerimiz canlarını almaya gelince: “Hani o Allah’tan önce yardıma çağırdıklarınız?” diyecekler, onlar da “Kaybolup gittiler!” diye cevap vereceklerdir. Kendilerinin kâfir olduklarına bizzat şahitlik edeceklerdir. (A’râf 7/37 ve Nahl 16/28-29)

Melekler canlarını alırken o kâfirleri bir görsen; yüzlerine ve arkalarına vurarak onlara: “Yangın azabını tadın şimdi” derler. Siz, ne ettiyseniz onu buldunuz. Allah, hiçbir kuluna haksızlık yapmaz.” (Enfâl 8/50-51 ve Muhammed 47/27-28)

- İyi insanlar mutlu bir şekilde bu dünyadan ayrılırlar:

Allah’tan çekinerek korunanlara: “Rabbiniz sizi nasıl karşıladı?” diye sorulunca, “Çok iyi” diyeceklerdir. Bu dünyada iyilik edenler iyilik bulurlar. Ahiret yurdu elbette daha iyidir. Kendini bozmamış olanların yurdu ne güzeldir! Onlar kalıcı cennetlerdir (bahçelerdir). Bunlar oraya girerler. İçinden ırmaklar akar. Beğendikleri her şey orada onlar içindir. Allah, kendisinden çekinerek korunanların ödülünü işte böyle verir. Melekler, iyi durumdayken vefat ettirdikleri kişilere; “Esenlik ve güvenlik sizedir (Selamun aleykum)” derler, “Yapmış olduğunuz şeylerin karşılığı olarak girin cennete” (Nahl 16/30-32)

- Ölen kişi boşa geçirdiği, israf ettiği hayatın sonuçları ile karşılaşınca dünya hayatına tekrar geri dönmek isteyecektir:

Onlardan birine ölüm geldi mi şöyle der: “Rabbim! Beni geri çeviriniz. Terk ettiğim dünyada belki iyi bir iş yaparım”. Hayır, asla; o onun söyleyeceği sözdür. Önlerinde yeniden dirilecekleri güne kadar bir engel vardır. (Mü’minûn 63/99-100)

Burada şu açıklamayı yapmak yerinde olacaktır: Biz bu dünyada, ölen yakınlarımızı özleriz ancak onlar öbür dünyada bizi değil boşa geçen vakitleri ve salih amel işlemeyi özlerler. Allah bize şunu diyor: “Ahirette en fazla neye ihtiyacınız varsa ve en çok neyi özleyecekseniz onu hayattayken kazanın ve giderken götürün. Zira boşa geçen ömrün telafisi olmayacaktır.”

İnsan ölünce arkadaşlarını, tuttuğu takımı, gezdiği yerleri ve diğer bütün dünyalıkları unuttur aklına sadece işlemediği salih ameller gelir ve pişmanlık duyar. Öyleyse ahiret yaşantımızda pişman olmamak için kendimize öncelik sırası yapmalıyız. Ve en fazla da salih amelleri öncelemeliyiz. Dikkat edin ölen kişi “Beni geri çevir de arkadaşlarla son kez şuraya gideyim, son bir kez ailemle yemek yiyeyim, eşim ve çocuklarımla vedalaşayım vs.” demiyor, hepsini unutmuş. Bu kişi dünyada bunlarla meşgul olurken Allah’ı unutmuştu şimdi ise hatırlamanın bir faydası yok. Öyleyse Allah’ın emirlerini (İnsanlara iyilik yapmayı, tevbe etmeyi, açları doyurmayı, ibadetlerimiz vs.) asla ertelemeyelim, haramlara asla bulaşmayalım. Allah ölüm anında dünyaya dönmek için süre isteyenlere fırsat vermeyecek, bir daha geri dönüşleri mümkün olmayacaktır. İyi işleri geciktirmek son derece yanlıştır belki bizim ertelediğimiz tarih gelebilir ama o zaman biz bu dünyada olmayabiliriz. Bu durumu bir diğer ayet şöyle açıklamaktadır:

Müminler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi, Allah’ın zikrinden (kitabını anlamaktan) alıkoymasın. Bunu yapanlar umduğunu bulamazlar. Size rızık olarak verdiğimiz şeylerden hayra harcayın; yoksa ölüm gelip çatar da şöyle dersiniz: “Rabbim (Sahibim)! Ne olur; beni kısa bir süre daha yaşat da sadaka verip iyilerden olayım.” BİR KİMSENİN ÖMRÜ BİTİNCE ALLAH ONA ASLA EK SÜRE VERMEZ. Allah, yaptığınız her şeyin iç yüzünü bilir. (Münâfikûn 63/9-11)

- Biz fark edemesek de ölen kişi mutluluk ya da üzüntü hissetmektedir:

Canı boğazına gelmiş kişiyi bir düşünseniz! O vakit siz bakabilirsiniz. Biz ona, sizden daha yakınız ama göremezsiniz. Size boyun eğdirilmemişse Ve iddianızda samimi iseniz o canı geri çevirirsiniz. Eğer ölen kişi Allah'ın yakın saydıklarından ise... Huzur, güzel kokular ve nimetlerle dolu bahçeler onu bekler. Eğer uğurlu sınıftan ise... Uğurlu olan kimseler güven ve esenlik içinde olurlar. Ama eğer yalancı sapkınlardansa, Kaynar suyun yanına yerleşir, Ayrıca ateş yığnında kızarırlar. Bütün bunlar, doğruluğu kesin olan bilgilerdir. Öyleyse Yüce Rabbinin adını her türlü eksiklikten uzak tut. (Vâkı'a 56/83-96)

Bu ayetlerden anlıyoruz ki bizim huzur içinde öldüğünü sandığımız kişi aslında üzüntüler ve sıkıntılar içinde bu dünyada ayrılmış olabilir. Yine bizim için son derece kötü bir şekilde ölen kişi gerçekte huzur ve mutluluğu yaşayan birisi olabilir. Kişinin sevinçli ya da üzgün olması nasıl öldüğü ile değil nasıl yaşadığı ile alakalı bir durumdur. Hayatını Allah'ın emir ve yasaklarına uyararak sürdüren kişi nerede/nasıl ölürse ölsün rahatlığa, huzura ve sevdiklerine kavuşacaktır. Ancak Allah'a ortak koşan, Allah'ın emirlerini yerine getirmeyen ve Kur'ân'a sırt çevirenler kalplerinde pişmanlıkla canlarını teslim edeceklerdir. Dünyada insanlara olan borçlarını ödemeyenler rahat uyuyamıyorken Allah'a olan borçlarını ödemeyen insanlar huzur içinde ölebilirler mi, mezarlarında rahat yatabilirler mi?

- Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

Bilesiniz ki Allah'ın dostlarının (velilerinin) üstünde ne bir korku olur ne de üzümler. (Yûnus 10/62)

Allah'ın veli kulları ölüm ve sonrasında gelişen hiçbir aşamada üzüntü ya da keder hissetmeyeceklerdir. Veli kulların kimler olduğu da bir sonraki ayette tanımlanmıştır:

Onlar inanıp güvenen ve çekinerek korunan kimselerdir. (Yûnus 10/63)

Bu ayetlere göre veli kimseler Allah'ın yasakladıklarından uzak duran ve Allah'a tam manası ile güvenen kimselerdir.¹⁴ Bu kişiler kendilerine Allah'tan başka kurta-

rıcı da aramazlar. Ölümden tekrar uyanacakları kıyamet sabahına kadar geçen süreyi güzel rüyalar görerek geçirirler ve sevdiklerinden ayrılma acısı yaşamazlar.

- Hayatlarını kötü yerlerde, haramlar içinde harcayan insanlar da ölüm anında yaptıkları kötü işlerin etkisiyle panik ve korku içinde olacaklardır:

Hayır (kendinize çeki düzen verin)! Can, köprücük kemiklerine dayanınca, (telaşa düşülür) "Bunu kurtaracak biri var mı?" denir. Artık o, ayrılık vaktinin geldiğini anlar ve ayakları birbirine dolaşır. O gün sevkiyat Sahibinin huzurunadır. O kişi, doğruları kabul etmemiş, destek de vermemişti. Ama yalana yönelmiş ve doğrulara sırt çevirmişti (Kıyâme 75/26-32)¹⁵

Netice Olarak

Yazımızda Ruh üflenmesi, uyku ve ölüm arasındaki ilişkiye dikkat çekmeye çalıştık. Daha fazla ayetler gündeme getirilerek mana derinleştirilebilir. Biz özetle şu sonuçlara ulaştık:

Kur'ân'a göre insana ana rahminde organlar verildiği gibi ruh/ ileri görüş kabiliyeti, bilinç ve bilgi sistemi de verilmektedir. Ancak bunlar bir anda değil aşamalı olarak gerçekleşir. Ruhun bedenden ayrılması tıpkı kişinin uykuya dalması gibi gerçekleşir. Kişi ölüm uykusundan uyanacağı mahşer sabahına kadar derin bir uykuda olup dünyada olup bitenden habersizdir. Allah insanlığın ölümden sonra dirilişini doğanın kıştan sonra bahar mevsimine geçişi gibi açıklamıştır.

Hayatlarını Allah'ın razı olduğu işleri yaparak geçirenler ölüm ve sonrasında hep mutlu olacakları bir yaşantı içinde olurlar. Bu durumu kabir yaşantısı olarak düşünebiliriz. Ancak Allah'a ve resulüne isyan edenler ise hiç bitmeyecek pişmanlığın esiri olacaklardır. İyiler ve kötüler tek tip olmayıp herkese işlediği amellere göre davranılacaktır. Öyleyse yaptığımız kötü işleri derhal terk etmeli, eksik bıraktığımız farzları yerine getirmeliyiz. Hayatın sandığımız kadar uzun olmadığını ve her an sonlanabileceğini unutmamalıyız.

Gayret bizden başarı Allah'tandır. Allah en doğrusunu bilir.

Notlar

1. Kanalda döllenmiş yumurta olarak yaratılır, arkasından ana rahmine yerleştirilir.
2. Rahim duvarına yapışmış embriyodan.
3. Mudğa [مضغة] kelimesine çiğnem adı verilmiştir. Isırılmış et parçası ve embriyo anlamına gelir. Isırılıp bırakılmış et parçasında dişler iz bırakır. Gelişmekte olan embriyonun omurga kemiklerinin oluşmaya başladığı bölgede de tıpkı buna benzer bir iz vardır.
4. İnsanın bütün gıdası çamurdan, yani su ile toprağın birleşmesinden oluşur. Dolayısıyla yumurta ve spermin kaynağı da çamurdur.
5. Karar, kalınabilecek rahat yere denir. Ebu Hanife'ye göre suyun kendi gücüyle gidip kaldığı her yere bu ad verilir (Lisan'ul-Arab). Mekîn; bir şey üzerinde gücü ve etkisi olan şeydir (el-Mısbah'ul-munîr). Öyleyse nutfenin olduğu yer, hem onun kalmasına imkân veren hem de oluşmasına etki eden yerdir. O yer, ana rahminden başkası değildir. Rahim, erkeğin spermi ile kadının yumurtasının kalabileceği, nutfeye dönüşeceği, değişeceği, gelişeceği ve dünyada yaşayabilecek güce erişeceği yerdir. Öyleyse nutfe, erkeğin spermi ile kadının yumurtasının birleşmesiyle oluşan döllenmiş yumurtadır.
6. Döllenmiş yumurta diye tercüme ettiğimiz kelime "nutfe"dir. Nutfe az su, çocuğu oluşturan şey anlamlarına gelir. emşâc kelimesi ise, karışımlar anlamına gelir. (Lisan'ul-Arab) Arapçada çoğul, en az üç olduğundan nutfe-tun emşâc; üç veya daha fazla karışımı olan sıvı demek olur.
7. Sermet Koç (İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı)-Muhammet Can (Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı), Klinik Gelişim dergisi, cilt: 22/2009 - Adli Tıp Özel Sayısı, Ölüm Kavramı ve Ölü Muayenesi, s: 16-20.
8. Tanımların kaynakları ve daha değişik tanımlamalar için bkz: Abdurrahman Kasapoğlu, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4 (2004) s: 46.
9. Abdulaziz Bayındır, Doğru Bildiğimiz Yanlışlar (5. Baskı), s: 172
10. Ruh'un bedenden alınması vefat, canlılığın son bulması ölüm (mevt)'tir. İnsan ruhunun uykusu sırasında vücuttan çıkmış olması ve o sırada canlılığın devam ediyor olması ruh bilimcilerin dikkate alınması gereken önemli bir bilgidir. İnsan ruhu hakkında daha detaylı bilgi için Bkz. Secde 32/9, Ruh kelimesinin anlamı için Bkz. İsrâ 17/85. Uyuyan insanın ruhu vücuduna geri dönebiliyorken ölen kişinin ruhu geri dönememektedir (Bkz. Müminun 23/100)
11. Belirlenmiş ecel (ecel-i müsemma) için Bkz. En'âm 6/2 .
12. Ruhun hissettiği sevinç ve sıkıntı ölüm sonrası, kıyamet öncesi durumu ifade etmektedir. Ancak mezarda ölünün bedenine yönelik bir cezalandırma söz konusu değildir.
13. Mehmet Okuyan, Kur'an'a Göre Kabir Azabı, 113-115.
14. İslam dininde Allah'ın özel dostları/evliyalara diye bir sınıf yoktur. Her Müslüman imanı, infakı, ameli, samimiyeti ve ihlası oranınca Allah'ın veli kuludur.
15. Makalemizde yer alan ayetlerin mealleri ve dip notları <http://www.suleymaniyevakfimeali.com/> sitesinden alınmıştır.